

A TANÜGYI KÖZIGAZGATÁS KELLÉKEI.

— Elnöki megnyitó a Magy. Pædagogiai Társaság XXVIII. közgyűlésén. —

A hazában és külföldön szerzett évtizedes tapasztalataim néhány gondolatot érleltek meg bennem a tanügyi közigazgatás kellékeiről. Közzétételüket mindeddig halogattam, mert azok az elvi kívánságok, melyek e gondolatokkal összefüggnek, alig választhatók el a többé-kevésbé kelletlen személyi vonatkozásoktól. Ez a kényes kapcsolat részben ma is fennáll ugyan, de a helyzet mégis más. Ma nem lehet érzékenykednünk. Mindenkinek ki kell mondania, amiről azt hiszi, hogy a köznek javára van. Fel kell tárnunk a multnak hibáit, hogy megszabaduljunk tőlök, mikor egy új Magyarország alapjait akarjuk lerakni.

A kérdés, melyet felteszek magamnak: minőnek kell lennie a jó tanügyi közigazgatásnak? A feleletet néhány tételbe foglalom s ezeknek mindegyikéhez magyarázatot fűzök.

Első tétel: Nem az iskolák vannak az adminisztrációért, hanem az adminisztráció van az iskolákért.

E tétel azt jelenti, hogy a közigazgatás nem öncélú, hanem célját a gondjára bízott intézményekben leli. Ezért nem a maga hatalmának növelésére, a maga erejének éreztetésére kell törekednie, hanem csakis arra, hogy az iskolák jól működjenek és feladataikat jól végezzék. Ezt úgy éri el a kormányzat, ha a siker biztosítására szolgáló eszközökről gondoskodik, vagyis ha a nevelésnek és oktatásnak tőle várható kedvező feltételeit megteremti s a helyszínén el nem hárítható akadályokat megszünteti, még pedig idejében, azaz úgy, hogy a támadható bajokat lehetőség szerint megelőzze. Gouverner, c'est prévoir.

Ez az előrelátás a jó adminisztrációnak nélkülözhetetlen feltétele és biztosítéka. Aki iskolákat kormányoz, annak bele kell magát képzelnie abba a helyzetbe, melybe az iskola a kibocsátandó rendelkezés következtében juthat; végig kell gondolnia az eshetőségeket, a bekövetkezhető nehézségeket, s csak ha a végrehajtás emberi számítás szerint biztosítotttnak látszik, szabad intézkednie. Mert nincs fer-

débb helyzet, mint ha a közigazgatási hatóságnak vissza kell vonnia kiadott rendeletét, vagy ha az adminisztráció arra kényszerül, hogy újból és újból módosítsa, újból és újból magyarázgassa intézkedését. A rendelkezésnek feltétlenül megvalósíthatónak, erősnek és világosnak kell lennie.

Mindez igen nagy szellemi munkát kíván azoktól, kik részesei az iskolai közigazgatásnak. A tanügyi tisztviselő kell, hogy a nemzeti kultúra sáfárjának tekintse magát; ezért összes erejét meg kell feszítenie, hogy szolgálatára lehessen annak az ügynek, melytől egész nemzedékek haladása függ. Ne a tekintély megmentésében, hanem elmélyedő tanulmánnyal egybekötött szellemi munka kifejtésében keresse érdemét. Mert az a tekintély, mely nem az ember belső tulajdonaiból, hanem csakis az állásból és a vele összekapcsolt hatalomból ered, teljesen értéktelen. A nemzeti kultúra intézői legyenek oly súlyos egyének, hogy a hatalom polcáról elvonulva se süllyedjenek a semmiségbe, hanem akkor is maradjanak valakik és valamik.

Második tétel: Iskolákat jól csak azok kormányozhatnak, kik az iskolákat jól ismerik.

Ennek a természetes igazságnak érvényre juttatása minálunk még ma is akadályokba ütközik, mert csak nehezen tudunk szabadulni egy előítélettől, mely a jogásznemzet multjából maradt reánk. A legújabb időkig azt hitték Magyarországon, hogy a jogi minőség valamiféle formális képességet ad, ahhoz hasonlót, aminőt például egy időben a németek a klasszikus nyelvek trainingjén átment egyéneknek tulajdonítottak, abban a hiszemben, hogy aki e nyelveket megtanulta, ezzel olyan szellemi habitusra tett szert, mely őt képessé tette eredményes munkásságra az állami élet bármely magasabbrendű területén. Így nálunk még ma is sokan azt vélik, hogy az adminisztrációt, legyen az vízi ügyek, erdészeti ügyek, földművelési ügyek, kereskedelmi ügyek, kultuszügyek, iskolai ügyek adminisztrációja, csakis jogász végezheti még akkor is, ha a most említett ágazatokat a gyakorlatból nem ismeri is. A vélelem az, hogy közigazgatásra csakis a jogászi ész van berendezve. Az adminisztráció eszerint független volna a tartalomtól.

Ez az előítélet újabban már minálunk is oszladozni kezd, de leküzdöttnek még nem tekinthetjük. Aki iskolákat kormányoz, annak tudnia kell, mi az iskola. Át kell éreznie, hogy az iskola a közműveltség legértékesebb javainak intézményes megőrzője; ismernie kell közműveltségünk anyagának nevelő értékét s tájékozva kell lennie a gyermeki lélekhez alkalmazott módszeres elvekről, melyeknek alapján ezt az anyagot meg kell tanítani, hogy az ismeret eleven erővé váljék s a nemzeti műveltséget gyarapíthassa. Képesnek kell

lennie arra, hogy az iskolai tevékenység minden mozzanatát elméleti úton is meg tudja okolni. Ismernie kell az iskola technikáját: tudnia kell például, mi az a szaki arány, milyen a jó tárgyfelosztás és óra-rend, mi az a tanmenet, mi a tankönyv rendeltetése és alkalmazásának helyes módja, mi az az osztálytanítás és szaktanítás, hogyan kell iskolai osztályokat fegyelmezni és rendben tartani, általában minő jelentőségek van oly dolgoknak is, melyeket a távolálló vagy az iskolát nem ismerő szemlélő nagyon kisszerűeknek tarthat, de amelyek összességükben végtelenül fontosak lehetnek. Röviden, az iskolai adminisztrátornak ismernie kell azt a sok mérlegelhetetlen tényezőt, melyekből az iskola munkássága összetevődik; ismernie kell az iskolának egész belső életét annak minden részletével és összes vonatkozásaival.

Mindezek alapján tehát mi pedagógusok azt a kívánságot támasztjuk, hogy az iskolai közigazgatás intézői nem második, hanem első sorban az iskola emberei legyenek. Az iskolaügy története bizonyítja, hogy valahányszor és valahol csak a fejlődés magasabb fokát érte el az iskola, az mindig arra vezethető vissza, hogy az ügyek élén egy-egy kitünő tanférfi állott, aki jól ismervén az iskolát, tudta, hogy mit akar, s céltudatosan meg tudta teremteni azokat az eszközöket, melyek a haladást biztosítják.

De nem akarok félreértetni. A mondottakból nem következik, hogy minden tanférfi eo ipso megállaná helyét az iskolai közigazgatásban. Ehhez más személyes tulajdonok is szükségesek. A puszta oklevélre vagy az iskolában kifejtett működésre való hivatkozás ezen a téren nagy csalódásokat okozhat, és bizonyára okozott is. Viszont az sem következik tételünkéből, hogy jogász, ha az iskola ismeretére szert tett (ami lehetséges), kitünő személyes tulajdonok mellett egyáltalán ne vezethesse és irányíthassa az iskolaügyet. Tudunk e nemben kitünő kivételeket, kiknek módjuk volt a pedagógia elméleti kérdéseivel foglalkozniok s az iskolát is közelről megismerniök. Ámde az általános elvnek érvényét néhány kivétel meg nem döntheti.

Harmadik tétel: Iskolákat jól csak az kormányozhat, aki az iskolát nemcsak ismeri, hanem szereti is.

Első tekintetre ez a tétel fölöslegesnek látszik. De aki valaha tapasztalta némely közigazgatási szerveink lelketlenségét, mellyel feladatukat teljesítik, nem fog fennakadni a szeretet követelményének külön hangsúlyozásán. Az ifjú nemzedéknek és a nevelésére hivatott intézményeknek szeretetéről van itt szó, arról az ihletett lelkességről, mely nélkül nincsen siker és eredmény. Az iskola legyen az adminisztrátornak ne csak hivatalos iratok elintézésére szolgáló anyaga, hanem legyen szívbéli ügye. Vigye bele érzelmeinek hevületét abba,

amit rendel, tervez, alkot. Ha nem így van, közönséges aktacsinalóvá aljasul. Nemcsak igazságosan, hanem méltányosan is kell kormányoznia. A tanügyi közigazgatásban a törvények és szabályok keretein belül van helye az emberszeretetnek is. Az adminisztráció hibás, ha irgalmatlanná válik; ha — miként néhány évvel ezelőtt egy volt államtitkárunk oly találóan kifejezte — az akták mögött sohasem érezzük a szív melegségét. Lehetünk pontosak és lelkiismeretesek az adminisztrációban, a törvények és szabályok gondos végrehajtói akkor is, ha az élet csapásaitól sujtottak helyzetét, a betegségben sínylődők nyomorát, a viszonyok nehézségeivel küzködők mostoha sorsát, egyébként jóindulatú igyekezet és kötelességtudás fennforgása esetén, intézkedéseink alkalmával mérlegelés tárgyává tesszük. Az iskolai közigazgatásnak humánusnak is kell lennie. A bűnösöket sujtani kell, ha rosszhiszeműség oka hibáiknak, de viszont minden jóakaratot, jó szándékot, minden becsületes törekvést meg kell látni s mérlegbe kell vetni, ha emberi tévedésből történt a hiba.

Negyedik tétel: Az iskolai közigazgatás csak akkor lehet jó, ha ment minden külső befolyástól.

Külső befolyáson értem a politikai befolyást és a tárgyi alap nélkül szűkölködő pártfogolást. Mindkettő veszélyezteteti az intézkedések tárgyilagosságát. Az iskolák kormányzásában csak egyetlen érdek lehet irányadó: az iskola érdeke, mely mellett minden egyéb kényelmi, személyes vagy pártérdeknek el kell tűnnie. Az iskola a nemzeti kultúra szentélye s mint ilyen fölötté áll személyeknek és pártoknak. A nemzeti műveltség egyetemességének, partikuláris szempontok fölé emelésének szükségességét félreismeri az a tanügyi kormányzat, mely pártérdeknek áldozza fel az iskolát, annak vezetőit és munkásait; vagy amely ott, ahol csak az intézmények természete és rendeltetése lehet döntő, a protekció lejtőjére lép, mely majdnem mindig elvek feladásával jár együtt. A feladata magaslatán álló tanügyi adminisztrációnak minden illetéktelen ajánlás nélkül is tudnia kell, mi a teendője a törvény és igazság szerint, milyen ember való egy-egy megüresedett helyre, kikre bízassék esetről-esetre egy-egy iskolai intézmény közvetlen igazgatása, mily mértékig és mily határokig lehet rendkívüli körülményekre figyelemmel egy-egy iskolai felvétel, egy-egy vizsgálati engedély, egy-egy ösztöndíj adományozása alkalmából. Az alantas hatóságok minderről pontosan tájékoztatni tartoznak a felsőbb hatóságot, s minden esetben lelkiismeretes és érdem szerint való javaslatokat kötelesek tenni. Semmi szükség tehát közbenjárókra, közvetítőkre, pártfogókra, kik legtöbbször nem is képesek pártfogoltjuk arravalóságát megítélni, avagy ezt az arravalóságot az iskolán kívül eső idegen érdekek mértékével ítélik meg. A pártfogolásnak hihetetlen

felburjánzása, majdnem rendszerre válása hozta létre Magyarországon azt az erkölcsstelen felfogást, hogy nem a becsületes erő kifejtésén múlik az előhaladás és érvényesülés, hanem a többé-kevésbé hatalmas pártfogón. A könnyű szerrel boldogulni akarás metelye így terjedt el széles körökben, megrendítette a kormányzat igazságosságában való hitet, aláasta a törvénytiszteletet s ijesztő módon megszaportotta a léha munkakerülők és törtetőök hadát.

A pártfogolásnak túlnyomóan nagyobbik része, mint ismeretes, a parlamentárizmussal függ össze. Nem akarom most vizsgálni, vajjon okvetetlenül szükséges-e, hogy a közoktatásügyi kormányzat ezt az illetéktelen befolyást megtűrje s vajjon nem lehetne-e intézményes biztosítékokat teremteni ilyenfajta beavatkozások lehetetlenné tételére. Felvetek azonban egy kérdést, mely szintén a parlamentárizmussal van kapcsolatban, s mely abból a tapasztalátból ered, hogy iskoláink a kormányzati irányok és miniszterek örökös változása közt immár aggasztó idegesség vagy vígasztalan fásultság állapotába jutottak. Az utolsó huszonöt esztendő óta tekintve, iskoláink legfelsőbb kormányzatában semminemű folytonosság és állandóság nem tudott létrejönni. Pártok jönnek-mennek, miniszterek és államtitkárok sűrű egymásutánban váltják fel egymást; minden új kurzus, minden új pártalakulás, minden új miniszter új eszméket és terveket hoz magával; egyik ezt, a másik azt tartja fontosnak; egyik inkább reformálni, a másik inkább konzerválni akar; egyik szereti a klasszikus nyelveket, a másik nem szereti; egyik a gimnáziumot, a másik a reáliskolát, a harmadik az egységes középiskolát, a negyedik az egységes jogosítást, az ötödik a polgári iskolát, a hatodik a gazdasági iskolát tekinti működése legméltóbb területének, s alighogy rálép a reformálás útjára, már elsodorják a politika hullámai: legőszintébb törekvései derékban kettétörnek, hogy helyet engedjenek valami más törekvésnek, melynek megint nincsen ideje csirájából kikelni és megnövekedni. A tanügyi kormányzatnak ez az állhatatlansága természet szerint nem alkalmas sem arra, hogy a reformtörekvések iránt bizalmat érezzenek az iskola munkásai, sem arra, hogy előmozdítsa a nyugodt munkát az iskolában. Vajjon tehát nem volna-e lehetséges a közoktatásügyi, miniszter állásának, ha nem a törvényben, de legalább a valóságban bizonyos mértékű állandóságáról gondoskodni, abból a megfontolásból kiindulva, hogy a nemzeti kultúra ügyének a pártélet hullámzásaitól függővé nem tehető fejlesztése nyilvánvalóan bizonyos folytonosságot kíván, melynek gyakori megszakítása lehetetlenné teszi magát a fejlesztést. A kérdést csak felvetem; feleljenek reá — a politikusok.

Bármint legyen, abban semmi kétség sem lehet, hogy a közoktatás országos vezetésének irányelvei bizonyos fokú állandóságra

szorninak. Ép ezért van szükség minálunk a hatalomtól független, s hosszabb időre megszervezett országos közoktatási tanácsra, mely minden esetleges tökéletlensége mellett legalább arra nyújthat valamelyes biztosítékot, hogy a fejlesztéshez megkívánt folytonosság fonala végkép el ne ejtessék, hogy a nagy elvi jelentőségű tanügyi intézkedésekben ellenmondások ne legyenek lehetségesek és a megkezdett reformmunkálatok befejeztessenek. Arról persze egy országos közoktatási tanács sem tehet, ha éveken át nagy fáradsággal és lelkiismeretességgel kidolgozott munkálatai közül egyik-másik a minisztérium iratárának rejtekeiben porladoz.

Ötödik tétel: Csak az az iskolai közigazgatás lehet jó, mely nem nélkülözi a közvetlenséget.

Közvetlenségen ebben az összefüggésben értem azt, ami ellenkezője az elvontságnak. Elvont az a közigazgatás, mely csak a messze távolságból látja az iskolát, csak nagyon közvetve érintkezik vele, s mint mondani szokás, a zöld asztal mellett intézkedik arról, ami eleven valóság. Úgy képzem, hogy mentől hosszabb utat tesz meg valamely iskolai ügy, míg végérvényesen eldöntetik, annál többet veszít ebből a szemléletes közvetlenségéből, de természetesen annál tovább is tart elintézése. Más szóval: a tételben a centralizáció és decentralizáció gyakorlati problémája rejlik, vagyis az a kérdés, kisebb vagy nagyobb legyen-e az egyes hatóságok jogköre, illetőleg az elintézésre hivatott fórumok száma? A lényeg nyilvánvalóan az, hogy az iskola vitás ügyeinek legnagyobb része lehetőleg a helyszínén vagy az alsóbb hatóságok kebelében intéztessék el s a legfelsőbb fórumhoz csakis a legfontosabb ügyek kerüljenek.

A kitzüött tétel szempontjából nem érdektelen néhány nyugati állam iskolai kormányzatát a háború előtti állapotában szemügyre venni. Anglia e részben kevés tanulságot nyújthat. Az angol társadalom erős önkormányzati hajlandósága oly sajátos módját fejlesztette ki az iskolai közigazgatásnak, melyet a kontinens mértékével egyáltalán nem lehet mérni. Például említem, hogy a középiskolák legnagyobb része ma sincsen alávetve kötelező állami felügyeletnek.

Franciaország tanügyi kormányzatában, mely egyébként is a legfejlettebb, tulajdonképen négy fokozatot lehet megkülönböztetni; ezek: a minisztérium, az országos tankerület (académie), ennek keretén belül a megye (département) és illetőleg a járás (arrondissement) és a község. A miniszter az iskolai kormányzat legfőbb vezetője; a tankerület összes iskoláinak élén áll a Recteur, kinek a középiskolák és népiskolák tekintetében alá vannak rendelve a tankerületi felügyelők (inspecteurs d'académie). Ezek a felügyelők a tankerületet alkotó départementok, illetőleg arrondissementok között

vannak elosztva (a háború előtt az egész országban mintegy ötödfélszáz ilyen felügyelő volt), úgy hogy a tankerületben két fokozat egyesül: a felsőbb a Recteuré, az alsóbb az Inspecteuröké. A népiskolákban a helyi közigazgatást az iskolai bizottságok végzik. A most említett fokozatok mellett fennálló véleményező és tanácskozó testületekről (conseil supérieur, comité consultatif, comité d'inspecteurs généraux, conseil académique) most nem szólok.

Olaszország iskolai adminisztrációjának legújabb rendezése, melyről Fest Aladárnak egy 1916. évi cikkéből szereztem tudomást, abból az elvből indult ki, hogy az iskolák közigazgatása teljesen különválasztandó a szakszerű vezetéstől és felügyelettől. Ehhez képest a miniszternek közvetlenül alárendelt 69 tanulmányi kerületi felügyelő (Provveditori degli studii) kizáróan adminisztrál, míg az alájok rendelt tartományi, központi és járási szakfelügyelők semminemű adminisztrációt sem végeznek, hanem csakis az iskolák pedagógiai és didaktikai felügyeletét teljesítik helyszíni látogatásaik útján.

A *német birodalom* a jelzett szempontból államonként bizonyos eltéréseket mutat, nagyjában azonban a porosz mintához igazodik. A porosz iskolai közigazgatásnak 4 fokozata van: a legfelső a központ (Ministerium), az utána következő a tartomány (Provinz), a harmadik a kerület (Kreis), a negyedik a község (Ort). A tartomány iskolai ügyeit intézi a politikai kormányhatóság, illetőleg (a középfokú iskolákra nézve) a nevezett hatóság kebelében fennálló Provinzialschulkollegium; a kerületét (a népoktatási intézetekéit) az ott szervezett iskolai bizottság (Kreisschulkommission), a község népiskolai ügyeit pedig a helyi iskolai bizottság (Ortsschulvorstand). Hasonlóan volt szervezve az iskolai közigazgatás a még egységes *Ausztriában*: minisztérium, országos iskolai tanács (Landesschulrat), kerületi iskolai tanács (Bezirksschulrat) és a helyi iskolai tanács (Ortsschulrat).

Áttekintve már most a nyugateurópai államok idevágó szervezeteit, hazai közoktatásunk szempontjából négy kérdés vár feleletre:

Először: Szükséges-e népoktatási közigazgatásunk meglévő két intéző hatósága, vagyis a minisztérium és a kir. tanfelügyelő közt (mert a közigazgatási bizottság fölöttes iskolai hatóságnak nem tekinthető) még egy közbeeső tanügyi közigazgatási hatóság szervezése?

Másodsor: Kívánatos-e ennek a közbeeső fórumnak jogkörét az illető terület összes iskoláira, tehát a középiskolákra is kiterjeszteni?

Harmadsor: A tanügyi hatóságok kizáróan a szakszerű illetékeség alapján önálló működési körrel ruháztassanak-e fel, avagy beékeltesse-e az általános politikai közigazgatás keretébe?

Negyedsor: Élesen különválasztassék-e az egész vonalon az

adminisztráció a pedagógiai és didaktikai felügyelet, ellenőrzés és intézkedés teendőitől?

E kérdések mindegyike külön-külön beható tanakodás tárgya lehet. Sem helyem, sem időm nincsen ezt a nagy anyagot egy előadás keretében felölelni. Ezért csak néhány megjegyzésre szorítkozom.

A közbeeső iskolai hatóság szervezése a népiskolai közigazgatásban felfogásom szerint fölötte kívánatos, azzal a feltétellel azonban, hogy a hozzá érkező ügyek legnagyobb részének végleges elintézésére fel legyen hatalmazva. Ellenkező esetben nem egyszerűbbé, hanem bonyolultabbá és lassúbbá válik az ügymenet. Ha például e hatóságnak joga van az illető terület néptanítóit kinevezni és illetményeiket utalványozni, általában a személyi ügyekben intézkedni, a minisztérium rendkívüli leterhelése és az ügymenet gyorsítása és javítása lehetségessé válik; ha ellenben az új hatóság jogköre szűkre szoríttatik, akkor ez az új hatóság átfutó postává, sőt kerékkötővé lesz. Ugyanezt a feltételt tartom szükségesnek a második kérdéssel szemben is. A népoktatás és középoktatás adminisztrációjának ezen a fokon való egyesítése, mely a kétfajta iskoláztatás közötti kapcsolat erősítése szempontjából ajánlatos lehet, csak abban az esetben mutatkoznék üdvösnek, ha ennek a közös hatóságnak a jogköre nagy mértékben kitágíthatnák.

A harmadik és negyedik kérdésre adható igenlő válasszal szemben, hazai viszonyainkat tekintve, már igen erős aggodalmaim volnának. A tanügyi közigazgatásnak a politikai adminisztrációba való bekebelezése azzal a veszedelemmel járhat, hogy a tanügy túlnyomóan és túlságosan politikuummá válik és veszít kulturai önzetlenségéből. Az iskola ügye végre is merőben más, mint a pénzügy vagy belügy. Az iskola érzékeny szerkezetű szellemi intézmény, melyet nem lehet csak paragrafusokkal, bürokratikus formák szerint kormányozni, sem politikai tényezővé tenni. Ugyanennek az egyoldalúságnak a veszedelmét látnám az adminisztrációnak a pedagógiai irányítástól való teljes különválasztásában. Az adminisztrátornak is pedagógusnak kell lennie, neki is állandó érintkezésben kell lennie az iskolai élettel; az alaki elintézésrel való beérés mindenkor kárára van a tartalomnak, a lényegnek, az eszmének, a szellemnek.

S ezzel, úgy gondolom, a tanügyi közigazgatás legfőbb tárgyi kellekeit kimerítettem. Maradnának még a személyi biztosítékok, melyek minden szabályozás elől elzárkóznak. Mert aki iskolákat kormányoz, abban sok minden, ellentétesnek is látszó személyi tulajdonság kell, hogy egyesüljön. Sokoldalú műveltségnek párosulnia kell legalább egy bizonyos művelődési terület behatóbb ismeretével; elméleti készségnek gyakorlati érzékkel; összefoglaló erőnek elemző-

képességgel; elmélyedni tudó figyelemnek mindenre kiterjedő, disztributív figyelemmel; a nehéz esetekben magát gyorsan feltalálni tudásnak a higgadt megfontoltsággal; törhetetlen elvhűségnek a sajátos körülményekbe való beleérzés tehetségével; bátor energiának finom tapintattal; éles elmének melég szívvel.

Felvethetné valaki azt a kérdést, vajjon lehetséges-e oly személyiséget találni, kiben mindezek a kellékek egyesülnek. Magam sem hiszem, hogy e nemben bő választékunk volna. De nem is a tények világából indultam ki fejtegetéseimben, hanem eszményt akartam felállítani, mely a valóságnak mértéke lehessen. Mindenütt, ahol élet van, szükség van ily eszményekre, melyek nélkül a haladásnak hiányzanak sarkalló rugói. Meggyőződéseim, hogy ép ma, amikor oly sokat hallunk termelésről és gazdaságról, kétszeresen rászorulunk az eszmények normatív erejére, kétszeres jelentősége van annak, amit a görög történetíró oly utólérhetetlen tömörséggel *κτῆμα* és *αἰετ*-nek nevezett. Ez nemcsak a szellemi, hanem az anyagi kultúrára is áll. Csak az a nemzet lehet igazán nagy, mely gazdasági életében is nemes eszményekre szegzi tekintetét s belőle merít erőt és ihletet gyakorlati feladatainak megoldásához. Az isteni szikrát, mely újat teremt, mely felemel és továbbsziv, mely megtermékenyít és zsendülésre készítet, sohasem szabad elfojtani semminemű gazdasági érdeknek, mert maga ez a gazdasági érdek sínylené meg, ha a pusztá köznapiság sűrű rétegével födné be azt, ami egyedül hevít, lángol és világít.

A Magyar Pædagogiai Társaság XXVIII. közgyűlését megnyitom.

FINÁCZY ERNŐ.

A TANÍTÓ MÚZEUM.

Most a cselekvő emberek korszaka következik. Aki boldogulni akar, annak meg kell tanulni fokozott mértékben dolgozni. Olyan nemzedékre lesz szükség, amely felfegyverzi magát a tudás és a tapasztalatok fegyvertárából a gyakorlati életre. A nevelés intézményei közt így jut szerephez a múzeum is, mint a szemléltető oktatás eszköze.

A múzeum tudományt és művészetet feldolgozó, fejlesztő és terjesztő célzatával olyan szerepet tölt be, amely semminemű más tevékenységgel nem pótolható. Részben kiegészíti, részben tovább folytatja az iskolák, a könyvtárak és a közművelődési egyesületek eredményeit.

A múzeum ezzel a szerepével beleilleszkedik a közélet számára fogalmazott kultúrpolitikába, s a társadalmi és a hivatalos erők mű-